

## ПРОБЛЕМАТИКА ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ БУКОВИНСЬКИХ ДІЯЧІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ З НАГОДИ ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ РОКОВИН

*У статті акцентовано на жанрі промови, її особливостях, функціях та проблематиці виголошених промов з нагоди роковин пам'яті Т. Шевченка. Взято до уваги публічні виступи відомих буковинських діячів кінця ХІХ – початку ХХ століття – Є. Пігуляка, С. Смаль-Стоцького, В. Сімовича, С. Шпойнаровського, В. Кміцикевича, які залишили помітний слід в історії національного відродження на теренах Буковини. З'ясовано, що зміст промов стосується не стільки аналізу творів Т. Шевченка, як його громадянської позиції та ролі в національно-культурному відродженні України.*

**Ключові слова:** промова, ідея, воля, правда, роковини, суспільно-політичний, пророк, оратор.

**Постановка проблеми.** Мистецтво публічного виступу бере свої витoki з давніх часів. Промова є одним із жанрів усного публічного мовлення, для неї характерне не лише змістове наповнення, а й застосування надсегментних одиниць мовлення – темпу (дещо уповільненого), ритму, акцентуаційних особливостей. У промові задіюються три основні складники – вербальний, візуальний та акустичний. Теоретичне обґрунтування особливостей промови подав у своїй праці «Про риторичне мистецтво» професор Києво-Могилянської академії Ф. Прокопович, котрий порівнював мету



промови з метою дослідження: «Промова веде дослідження до досліджуваної речі, одне і друге перебувають в (одних) і тих самих межах, бо коли ми досліджуємо, чи щось добре чи погане, фальшиве чи істинне, справедливе чи несправедливе, чи його треба бажати чи уникати, то ми прямуємо до тієї мети, щоб встановити одне з двох. Звідси ясно, що мета промови, а також і промовця – це мовою задовольнити того, хто досліджує, а це є те, що інші кажуть „переконувати мовою”» [5, с. 120]. Завдання промовця – за допомогою емоційно забарвленого усного виступу донести до аудиторії певну інформацію щодо конкретної проблеми з метою впливу на свідомість слухачів, переконання та пробудження інтересу до висловлених думок оратора.

**Мета роботи** – проаналізувати публічні виступи відомих буковинських діячів кінця ХІХ – початку ХХ століття та з'ясувати змістові, композиційні та художні особливості виголошених промов з нагоди роковин пам'яті Т. Шевченка.

**Виклад основного матеріалу.** Щорічне відзначення пам'яті Т. Шевченка наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття в умовах розірваності України між двома великими імперіями – Російською та Австро-Угорською було важливим чинником консолідації української нації, позаяк слово і постать поета згуртовували українське суспільство, були духовною опорою в нелегкій боротьбі за власну державність. Велелюдні зібрання за участю культурно-освітніх товариств, громадсько-політичних діячів, наукової та творчої еліти організовувалися за наперед визначеною програмою, яка традиційно складалася з двох частин: літературної та музичної. Особлива роль відводилася публічним виступам патріотичного спрямування, в яких актуалізувався феномен Т. Шевченка в українському культурному просторі та ідеї, що стосувалися нагальних проблем українського суспільства.

З цього погляду викликають зацікавлення промови видатних діячів української культури, виголошені під час



роковин пам'яті Т. Шевченка, адже вони відігравали важливу роль у формуванні національної свідомості українців. Мовлене під час урочистого зібрання слово надихало і пробуджувало інтерес до праці в ім'я народу, долею якого так ревно переймався свого часу Т. Шевченко. Як правило, виголошені на публічних зібраннях промови оприлюднювалися на сторінках періодичних видань. Завдяки такій практиці зберігся цілий масив цікавих матеріалів, які промовляють до нас насущними ідеями, глибокими роздумами, важливими закликами, що й досі не втратили своєї актуальності. Предметом аналізу в нашій статті стали опубліковані промови С. Смаль-Стоцького, В. Сімовича, Є. Пігуляка, С. Шпойнаровського, В. Кміцикевича.

Апелюючи до слухачів, оратори нерідко заохочували і закликали їх до практичної дії. Приміром, у промові громадсько-політичного діяча, письменника і педагога Є. Пігуляка, виголошеній на Шевченківських вечорницях 1 квітня 1900 року в Чернівцях, увага була звернена головню на те, що подальший концерт мав стати спонурою для буковинських українців невтомно працювати задля народної справи та скріплення власного національного духу: «Тому брени, руска пісне, виринай із глибини серця, спіши до душ, буди сонних, осьвідомлюй незрячих, взивай кожного до праці над кращою долею свого народу, освободжуй пута ума і діла всіх одиниць та помагай здійснитись вповні завітчанню Тараса, котрий громом вістив у світ: „Ще не вмерла Україна, ні слава і воля“<sup>5</sup>» [7, с. 1]. Публічний виступ Є. Пігуляка базувався не на аналізі творів Т. Шевченка, не на підкресленні значення його спадщини в історії українського письменства та звеличенні особи поета, бо «силою творів свого генія» він возвеличив себе сам. Натомість мовець закликав сповідувати Шевченко-

<sup>5</sup> Останню фразу цитати взято з національного гімну України – свідчення того, що Є. Пігуляк, як і багато хто в ті часи, вважав автором його слів Т. Шевченка.



ві ідеали: «Єго тепла душа, Єго щире серце, Єго великий геній взивав і взиває, накликував і накликає той нарід, за котрого волю і правду Він мучеником свою душу і тіло наложив, накликав до невсипущої праці над висвободженем придавленої душі, занапащеної долі, волі і сили народної, над природним культурним розвоєм руского люду, над побідою людскости, супроти нелюдских похотий взагалі» [7, с. 1]. В осмисленні генія Шевченка, на думку Є. Пігуляка, пріоритетним повинно бути усвідомлення сенсу заповітів поета, а не поверхова фетишизація його імені.

Святкування мали досить широкий резонанс у тодішньому суспільному житті, що засвідчують телеграми, оприлюднені після тексту промови Є. Пігуляка. Серед них – вітання «почитателям Тарасових ідей» від Марка Черемшини з Відня, де в той час письменник навчався в університеті на правничому факультеті, або від українців із Сучави чи С. Смаль-Стоцького та його дружини Емілії з Дрездена зі словами, що надихали та вселяли віру: «Із чужини витаємо духом для виразу єдності серед рідної рускої громади в хвилі святкування пам'яті національного героя Тараса, бажаючи, щоб якнайскорше ідеї Його: любов, правда, воля підняли високо дух цілого руского народу яко нації» [7, с. 1]. З погляду сучасності важко переоцінити роль і значення тодішніх шевченківських вечорів пам'яті, які в силу традиційності й обов'язковості мали не просто розважальну мету, а й головно ставали своєрідним каталізатором реалізації ідей щодо формування політичної свідомості не лише української інтелігенції, а й нації в цілому.

У пізнішому автобіографічному нарисі Є. Пігуляк зізнавався, що усвідомлення ним важливості «божественного» Шевченкового слова у становленні української державності відбулося ще у 1870-х роках, коли навчався у Відні і був членом академічного товариства «Січ». Саме тоді він потрапив у вир іншої реальності, абсолютно від-



мінної від тієї, що панувала на Буковині, де чужинська урядова політика охоплювала всі сфери життя: «Сьвяткування Шевченка, котрого я зі школи ледви по імені знав, товарискі сходини, рускі відчити, се були для мене чаруючі хвили, що впроваджували мене в новий рідний сьвіт зі студеної, чужої, германізаторської атмосфери» [4, с. 1]. Діяльність Є. Пігуляка у товаристві «Руська Бесіда», тісна співпраця з однодумцями – О. Поповичем, І. Окуневським, відтак С. Смаль-Стоцьким прислужилися справі пробудження національної свідомості буковинських українців.

Починаючи від 80-х рр. ХІХ століття, не лише активним учасником шевченківських заходів, а й одним з їх організаторів на Буковині був професор Чернівецького університету, згодом видатний шевченкознавець С. Смаль-Стоцький. Він належав до когорти політично вмотивованих українських діячів, котрі вбачали проведення інтелігенцією культурно-просвітніх заходів серед народу одним із дієвих способів пожвавлення національної справи.

1886 року велелюдно відзначали 25-і роковини смерті Тараса Шевченка, до речі, на Буковині це був перший шевченківський вечір, організований товариством «Руська Бесіда». Повідомлення про цю подію міститься у газеті «Буковина» від 1 (13) квітня 1886 р. зі згадкою про те, що в ній взяв участь С. Смаль-Стоцький, виступивши з промовою про життя і творчість поета, сповненою розлогими цитуваннями його творів; особливо майстерно зачитував він тоді поему «Наймичка». Відтак, за словами літописця шевченківських святкувань професора В. Сімовича, такі дійства відбувалися й у 1887, 1888 рр. та з перервами – у 1889–1890 рр. й 1893–1900 рр.

1891 року чернівецькі культурні товариства організували вшанування пам'яті трьох світочів українського письменства – Маркіяна Шашкевича, Тараса Шевченка і Юрія Федьковича, котрі пробудили українців, за зізнанням іні-



ціаторів заходу, «до культурної праці на рідній ниві, до тої праці, що змагає до найвищих цілей людскости і що веде до найбільшого скарбу людскости, до волі» [3, с. 7]. З цієї нагоди С. Смаль-Стоцький виголосив святкову промову «Образочок духового розвитку руского народу і его основа», у композиції якої умовно виокремлюються три частини. У вступній, дещо лірично забарвленій, промовець розмірковує над особливостями духовного життя українського народу та порівнює його із зернятком і паростками живої рослини, коли навіть при доброму насінні не завжди може вирости здорова і міцна культурна рослина. Доповідач вдається до метафоризації мовлення та стверджує, що для будь-якої справи потрібні сприятливі умови. Розвиток духовного життя України вчений порівнює з квіткою, яка щойно розквітла навесні та не встигла запилитися через холодний північний вітер (натяк на Росію) і була врятована «добрими та щирими батьками-огородниками» (очевидно, патріотично налаштованою частиною української інтелігенції). Так кілька разів квітка потерпала від згубних сторонських впливів, поки не знаходилися ті «розумні огородники», які виходжували «руську квітку» та давали їй друге життя. Як бачимо, С. Смаль-Стоцький уникає прямої характеристики дійсності, застосовує образно-метафоричні висловлювання, які увиразнюють картину та розкривають внутрішню сутність подій, що відбувалися в історії України.

Відтак, у наступній частині, вчений згадує імена письменників – І. Котляревського (порівнює його з чарівником, а все, що відбувалося до нього в культурі, – із брудним морем; образ Наталки Полтавки асоціює з русалкою); П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка, позаяк «найперше відбився грімкий відгомон у Харкові, бо саме тоді спочила над Харковом Божа животворна благодать, сьвітло науки; там заложено університет, розсадник для нових пишних цвіток людского духа». С. Смаль-Стоцький



осібно виокремив трьох «співаків-кобзарів» – М. Шашкевича, Т. Шевченка та Ю. Федьковича, піднісши роль кожного з них у духовному розвої нації, а також висловивши застереження не втрачати пильності, щоб «не попасти знов в мертвечий сон», і щоб тим часом вороги, які, «мов ті звіри лупають очима», не могли «задавить живу душу й зложить в домовину» [3, с. 6]. А в заключній частині своєї промови, витриманій у дусі Шевченкової творчості, наголосив, що надійною і тривкою основою, без якої немислиме культурне життя, є правда і воля [3]. Як видно, важлива функція належить тут тропам і стилістичним фігурам, – чи то процитованим, чи наведеним у вигляді ремінісценцій.

Грунтовно й вражаюче звучав виступ С. Смаль-Стоцького про поета на Шевченківських вечорницях 10 березня 1901 року. Промовець розвинув тезу про силу «огненного», «чародійного», «животворного» і «пророчого» слова Т. Шевченка, яким той навчив «жити гідно і розвиватися успішно», завдяки чому українці отримали мету життя для праці і свого розвитку. Промова вченого за своїм стилем і змістом набирала в окремих місцях тону ліричності, нагадуючи достеменну поезію в прозі: «[...] Сам Бог послав єму се святее слово, святої правди голос новий і голос розумом святим і оживив і просвітив, що послав, подав душі его убогій силу, щоб огненно заговорила, щоб слово пламенем взялось, щоб людям серце розтопило і по Україні понеслось те слово чистее, кадило чистійше істини; що дарував словам его святую силу, людское серце пробивать, людскіи слези проливать, щоб милость душу осінила, щоб спала тихая печаль на очі людей, щоб навчилися путями добрими ходить, съвятого Господа любить і брата милувать! Оттаке то слово Тараса!» [6, с. 1]. С. Смаль-Стоцький підкреслював, що роль Шевченка у формуванні української нації є визначальною, бо саме він своїм словом вказав на найголовніший ідеал, – «як жити гідно і роз-



виватися успішно». І, як видно, вчений застосовує ще й інтонаційно-синтаксичне виділення Шевченкових слів та словосполучень у своєму мовному потоці.

У розумінні С. Смаль-Стоцького питання ідеалів, сформованих Шевченком, залишалося на порозі ХХ віку відкритим, бо під впливом різних чинників вони «якось немов затемнюються, теряють свіжість в свідомості рускої суспільности» [6, с. 1]. Професор вжив метафоричний вислів «стан гнилої колоди» на означення суспільно-політичного українського середовища часів Т. Шевченка у такому контексті: «Ми маєм тепер ціль життя перед очима, якої передше не зовсім свідомі були; ми знаєм тепер, як, для кого і для чого жити, чого перше не знали. І тії ідеали, ту ціль життя мусить Русь-Україна завсіди мати перед очима, коли хоче жити гідно і розвиватися успішно, а не попасти назад в той давний стан, як гнилою колодою на сьвіті лежала» [6, с. 1]. Політик і громадський діяч у своїй промові застерігав сучасне йому покоління не легковажити минулим, пам'ятати Шевченкові настанови, притримуватися «взнеслих, глибоко етичних, а тим-то і дійсних культурних засад Тараса» [6, с. 2]. Визначальними морально-етичними принципами, «твердою моральною основою» С. Смаль-Стоцький вважав і виокремлював три істини – правду, любов і волю, як заповідав у своїх творах Т. Шевченко. Проте найбільшим благом для кожного українця, на переконання вченого, повинна стати любов до України, без якої немислима побудова вільної держави та подальший її культурний поступ: «Хочемо звести таку будову, то виконуймо заповіт Тараса, уміймо за правду статъ, за правду згинуть, уміймо і душу погубить за Русь-Україну» [6, с.2]. Стрижнева ідея, яку прагнув донести слухачам промовець, – консолідована і злагоджена суспільна праця, бо найбільшою проблемою українців усіх віків, за словами С. Смаль-Стоцького, є відсутність одностайності, «єдиномислія» і «братолюбія»,



через що внутрішні чвари подекуди мають міцнішу силу за ворога зовнішнього. Цитуючи рядки із Шевченкової поезії, С. Смаль-Стоцький вкотре наголосив на заповітних словах поета: «„Та посійся не словами, / а розумом ниво!“ Тоді то „і забудеться срамотня / давня година, / і оживе добра слава, / слава України!“» [6, с. 3].

Про те, що С. Смаль-Стоцький був послідовний у своїх висловлюваннях, свідчить інша його промова – «Шевченко пророк України», виголошена 1909 року в Чернівцях з нагоди 95-х роковин Т. Шевченка. У ній вчений розглядає імперативи християнської етики та підсилює свої роздуми над феноменом Т. Шевченка рядками з його поетичних творів «Пророк», «Неофіти», «Марина», «І мертвим, і живим...» тощо. Символічно, що текст промови розпочато з першого вірша, чим підкреслено значущість поета в духовному житті українського народу. Промовець порівнює поета з біблійним образом наділеного трагічною долею Пророка, який за Божою волею прийшов у цей світ, щоб «Свою любов благовістить, / Святому розуму учить». Він апелює до літературної молитви Т. Шевченка, в якій наявне звертання до Всевишнього дарувати його словам «святую силу» «Людськеє серце пробивать, / Людській сльози проливать, / Щоб милость душу осінила, / Щоб спала тихая печаль...» [12, с. 1]. Як і в попередній своїй промові С. Смаль-Стоцький виділяє у Шевченка вічні й вельми важливі істини закону життя в ім'я миру і радості – віру в Бога, правду і справедливість, любов до ближнього та батьківщини. Бо, як зазначав доповідач, у світовій літературі не знайдеться поета, який би так високо вознісся своїм духом і працею на благо рідного народу: «[...] удалося нашому великому пророкови-генієви не лиш збудити Україну до нового культурного життя на кріпких моральних основах правди і любови, не лиш вказати ціль того життя, вказати найвисші людські ідеали, до яких змагати треба,



не лиш з'єднати усіх синів України, без огляду на межі-кордони, без огляду на всякі особисті погляди, переконання і вірування, до купи, так що ніхто з них, попавшись раз в сей Шевченковою поезією немов зачарований круг, не годен із него вирватися, – але Тарас заставив також і увесь світ шанувати Україну, шанувати наш нарід» [12, с. 2]. Професор С. Смаль-Стоцький не міг передбачити, що слова, мовлені ним більше ста років тому, не втрачатимуть своєї актуальності і в драматичному для України ХХІ столітті.

Показовим фактом став візит у грудні 2015 року Джо-зефа Байдена, тоді ще віцепрезидента США, а нині ново-обраного президента однієї з найпотужніших у світі країн, який під час виступу у стінах Верховної Ради України наголосив, що люди і світ пам'ятають Помаранчеву Революцію та з тривогою спостерігали за кривавими подіями Революції Гідності 2014 року, які розгорталися на Майдані. Тому перед кожним обранцем народу стоїть відповідальність за ті жертви, які були принесені на Майдані, аби побудувати об'єднану демократичну націю, випробувану часом, бо світові не байдужа доля України. У підсумку своєї експресивної промови Джо-зеф Байден згадав ім'я Т. Шевченка та процитував в англійському перекладі крилаті рядки із «Заповіту»: «І мене в сем'ї великій, / В сем'ї вольній, новій, / Не забудьте пом'янути / Незлим тихим словом».

Задовго до цього пророчими словами поета застерігав С. Смаль-Стоцький сучасників і нащадків не втрачати духовного зв'язку з національним генієм, сповідувати його найвищі ідеали – боротися за «правдиву волю України», «не розтлити Господню святую славу», а ще переймався тим, щоб «за жертви чужим богам не спала на нас кара» [12, с. 2]. У розумінні вченого Шевченкову правду слід трактувати як «мир з Богом, згоду з наукою Божою», а по-стать Ісуса Христа – як згоду з правдою слова [3, с. 7].



Т. Шевченко навчав «правдивого, а не лицемірного почитання Бога», констатував буковинський громадсько-культурний діяч, педагог та перекладач «Кобзаря» С. Шпойнаровський, промовляючи перед чернівецькими гімназистами з нагоди сорок перших роковин від дня смерті поета. Прикметно, що в середовищі учнівської та студентської молоді кінця XIX – початку XX століття вечори пам'яті Т. Шевченка проводилися з особливим ентузіазмом. Про це згадував пізніше В. Сімович: «За наших часів наші шевченківські свята нас електризували, захоплювали, були дійсні свята, відривали нас від сірої шкільної буденщини – і це було найважливіше» [10, с. 84]. Звертаючись до буковинської молоді, де, крім українців, були представники й інших етнічних груп, С. Шпойнаровський акцентував на тому, що поет навчав шанувати не лише рідну культуру, а й з «євангельською любов'ю» виявляти толерантне ставлення до інших культур та національностей. Як і С. Смаль-Стоцький, С. Шпойнаровський педалював на морально-етичних цінностях людського буття, закладених у Шевченковій творчості та явлених у власному житті поета у світоглядно-культурному феномені його особистості. «В нім маєте примір залізного характеру, примір твердої волі, – підкреслював С. Шпойнаровський, – що поборює всякі перешкоди і труднощі» [1, с. 3] на шляху до світла і науки. Колосальна працьовитість, повага до рідних, до свого народу та його мови мають, на переконання промовця, стати прикладом для наслідування.

Виняткову роль Т. Шевченка у боротьбі проти беззаконня та несправедливості вбачав професор Другої української гімназії в Чернівцях, український лексикограф, збирач етнографічних і фольклорних матеріалів Володимир Кміщикевич, виголошуючи промову на шевченківському святі 1907 року. Примітно, що в тексті орації наявне подвійне звертання – до зібраного товариства і безпосе-



редньо до «батька Тараса», звертання, що підкреслювало присутність поета взагалі, нехай і символічну, та підсилювало емоційне сприйняття сказаного. В. Кміцикевич порушував питання спільної боротьби українців на обох частинах роз'єднаної України за своє соціальне і національне визволення та визначив роль Т. Шевченка у боротьбі із царським свавіллям у контексті світової історії. Доповідач натякнув на російсько-японську війну, яка обернулася поразкою для Росії, спричинивши фінансову кризу, і революцію 1905-1907 років. «Ну ж і заворушилось і закипіло по всій Росії; на всіх языках всьо проговорило, – констатував В. Кміцикевич. – Нарешті проговорило і наше рідне слово, пішло луною від Кубані аж по Сян і відбилось сильним відгуком аж о наші Карпати – на глум і сором царским указам» [9, с. 1]. Засуджуючи згубну політику російського царату, В. Кміцикевич підкреслив вплив Шевченкового слова на прискорення «великого походу народних борців-законодавців» за право «політичної рівноправності» по обидва боки Збруча. А ще він висловив аж надто оптимістичне сподівання, що «вже незабаром всі люди доброї волі і праці великанським, завойовничим походом дійдуть до суспільної гармонії, зайдуть туди, де вже не буде місця ні панам, ні хлопам, а будуть люди, вольнії люди на вольній громадській землі» [9, с. 1].

Колега В. Кміцикевича В. Сімович, пізніше видатний український мовознавець і літературознавець, не висловлював таких суперсподівань. У промові на Шевченкових урочистостях 1912 року він навіть не обійшовся без критичного закиду: «Ті всі обходи зробили, щоправда, ім'я Шевченка в нас популярним, але знане його творів, знане його душі, пізнане його генія не посунулося нітрохи наперед, бо [...] обходи сі прибрали в нас форму звичайного собі обов'язку» [8, с. 1]. Водночас В. Сімович визнавав: через те, що з ім'ям Т. Шевченка пов'язаний національний рух



в цілому, такі заходи вкрай необхідні українцям, на відміну від інших народів, у яких не прийнято вшановувати пам'ять великих письменників щорічно. Мовляв, Шевченкові ідеї універсальні і знакові для різних політично забарвлених партій і груп, бо кожен прочитує поетові твори із власних світоглядних позицій та підтасовує під свої політичні гасла й програми. Покликаючись на вірші Т. Шевченка «Мені однаково» із циклу «В казематі» та «Як умру, то поховайте...», В. Сімович підкреслив заповітні слова поета: «Як тріснуть кайдани, як наш народ вражою, злою кров'ю окропить свою свободу, як засяде своїм паном у сім'ї вольній, новій – тоді він просить його згадати незлим, тихим словом... Незлим, тихим!» [8, с. 1]. Адже поетові байдуже, яка буде його особиста доля, та водночас не все одно, яка доля спіткає Україну, єдине, чого він просить, – згадати колись про себе «незлим, тихим словом». Цим самим В. Сімович загострював увагу на суспільно значущій ролі Т. Шевченка, який проникливо сягнув у козацький період нашої історії, відповідно, його глибокоідейні твори послужили імпульсами для творення нового типу українського патріота та дали основу для започаткування руху за національне відродження. І щонайбільше Шевченко розвинув почуття самоповаги до самих себе, однак у вияві любові до знедолених та покритих дощом, до пошматованої рідної землі, за дещо перебільшеним твердженням В. Сімовича, українці ще не дозріли сповна: «Може, тому, що нам іще страх як далеко до тої вольної, нової сім'ї, може, тому, що ми не зрозуміли ще гаразд інтенцій поета, може тому і голосні нераз обходи пам'яті Шевченка не поширили в нас іще знання його музи... Може, не надійшла ще пора – може, може...» [8, с. 1]. Промовець закликав суспільство у наступний півстолітній період дбати радше про осмислення Шевченкових ідей, про поглиблене вивчення його поезії задля пізнання української ментальності та реалізації питання державотворення.



Виступ В. Сімовича характеризується поступовим наростанням емоційності, що твориться насамперед за допомогою риторичних звертань, окликів і запитань. Важливу роль відіграє прийом градації – з плавним переходом від констатації фактів і виразним апелюванням до слухачів у формі риторичних окликів, запитань, звертань з метою більшого впливу на аудиторію, на її почуттєве сприймання. Наявні також інтонаційно-синтаксичні виділення окремих слів чи словосполучень для підкреслення важливості тої чи тої думки.

**Висновки.** Загалом емоційно забарвлені тексти промов буковинських шанувальників Шевченка відзначалися багатством мовно-стилістичних прийомів, бо ж кращі з них творилися за правилами, свого часу, явленими видатним діячем: «[...] оратор повинен винаходити те, що найбільше сприяє справі: він повинен винайдене викласти у відповідному порядку, має сам те оформити добре підібраними словами, найкращими реченнями і формами речень і слів, обов'язково це все запам'ятати і, нарешті, виголосити усно, пристосовуючи до мови жести і рухи» [5, с. 120–121]. На підставі проаналізованих матеріалів можна стверджувати, що зміст виголошених з нагоди роковин пам'яті Т. Шевченка промов відповідав запитам часу. Автори виступів акцентували на питаннях національного самоутвердження українців, на потребі зрозуміти феномен поета, досягнути змістову наповненість Шевченкової творчості, яка б стала ідеологічним підґрунтям для утвердження майбутньої української державності.

### Список використаної літератури

1. Вступне слово проф. С. Шпойнаровского на концерті, устроєнім русинами-гімназістами в 41 роковини смерті Тараса Шевченка 4 н. ст. мая с. р. // Буковина. – 1902. – Ч. 51. – 1 (14) мая. – С. 3.
2. Ермоленко С. Усна публічна мова // Українська мова: Енциклопедія / [Редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова)]. – Київ: Либріум, 2010. – С. 100–101.



голова), Зяблюк М. П. та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 752–753.

3. Образочок духового розвитку руского народу і його основа (Відчит д-ра Ст. Смаля-Стоцького на вечерку устроєнім рускими Черновецькими товариствами в честь Тараса, Маркіяна і Юрія дня 5-го квітня 1891-го року) // Буковина. – 1891. – Ч. 10. – 9 травня (21 мая). – С. 5–7.

4. Пігуляк Є. Автобіографічний нарис // Буковина. – 1905. – Ч. 59, 60. – 22 мая (4 червня). – С. 1–3.

5. Прокопович Ф. Філософські твори: в 3 т. – Т. 1. Про риторичне мистецтво. – К. : Наук. думка, 1979. – 512 с.

6. Промова д-ра Ст. Стоцького на Шевченківських вечерницях у Чернівцях, дня 10/ІІІ. 1901 // Буковина. – 1901. – Ч. 25. – 26 лютого (13 марта). – С. 1–3.

7. Промова п. Єротея Пігуляка, виголошена на Шевченківських вечерницях, що відбулися дня 1 н. ст. квітня в Чернівцях // Буковина. – 1900. – Ч. 37. – 26 марта (8 квітня). – С. 1.

8. Промова проф. Василя Сімовича на Шевченковім сьвяті в Чернівцях // Нова Буковина. – 1912. – Ч. 54. – 19 мая. – С. 1–2.

9. Промова проф. В. Кмицикевича на вечерницях Тараса Шевченка в Чернівцях дня 16 марта с. р. // Буковина. – 1907. – Ч. 30. – 11 (24) марта. – С. 1.

10. Сімович В. Колишні шевченківські свята // Сімович В. Праці: У 2 т. Т. 2 : Літературознавство. Культура / [упорядкув. Л. Ткач, О. Івасюк за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенник ; передм. Ф. Погребенника]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 82–84.

11. Сімович В. Шевченко на Буковині // Сімович В. Праці: У 2 т. Т. 2 : Літературознавство. Культура / [упорядкув. Л. Ткач, О. Івасюк за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенник ; передм. Ф. Погребенника]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 91–95.

12. Шевченко пророк України. Промова д-ра Смал-Стоцького на Шевченковім сьвяті в Чернівцях // Буковина. – 1909. – Ч. 110. – 25 травня. – С. 1–2.

**Summary** The article focuses on the genre of speech, its features, functions and issues of speeches on the occasion of the anniversary of Taras Shevchenko. The public speeches of famous Bukovynian figures of the late XIX – early XX centuries (E. Pigulyak, S. Smal-Stotsky, V. Simovych, S. Shpoynarovskiy, V. Kmitsykevych), which left a noticeable mark in the history of national revival in Bukovyna, are taken into



account. It was found that the content of the speeches concerns not so much the analysis of Taras Shevchenko's works but his civic position and role in the national and cultural revival of Ukraine.

**Key words:** speech, idea, liberty, truth, anniversaries, socio-political, prophet, orator.

УДК 82.09Щурат:821.161.2Шевченко

Алла КАЛИНЧУК

## ШЕВЧЕНКОЗНАВЧА СПАДЩИНА ВАСИЛЯ ЩУРАТА: СПРОБА КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ До 150-річчя від дня народження вченого

На сьогодні рецепція Шевченкової постаті й поезії Василем Щуратом (1871–1948) залишається належно не поцінованою. Відтак актуальність дослідження полягає у фаховому ґрунтовному осмисленні наукової спадщини вченого та засвідченні її зв'язку з культурно-історичною школою вітчизняного літературознавства. Введено й розглянуто тексти розвідок критика, опублікованих у часописах «Зоря», «Буковина», «Руслан», «Діло», його збірках, деякі з них дотепер не обговорювалися або вивчені фрагментарно. У статті пояснено концептуальне осмислення критиком світоглядних орієнтирів митця, рецепцію деяких фактів із його біографії та контактні зв'язки. Деталізовано Щуратову інтерпретацію тематики й проблематики, мотивної, сюжетної, образної структури окремих поетичних творів Шевченка. Досліджено поеми «Гайдамаки», «Тарасова ніч», «Іван Підкова», які формували основи історіософської думки митця.